

Eğitim Düzeyi Değişkeni Bağlamında ‘Gibi’ Söylem Belirleyicisinin Kullanımı The Use of Discourse Marker ‘Like’ in terms of Educational Level Variable

Ayşe ALTIPARMAK*

Öz

Bu çalışmanın amacı anadili Türkçe olan ve yaşları 33 ile 78 arasında değişen yetişkin konuşmacıların konuşmalarında ‘gibi’ sözcüğünün kullanım sıklığını ve ‘gibi’ nin bir söylem belirleyicisi olarak işlevsel kullanımlarını konuşmacıların eğitim düzeylerine göre incelemektir. Bu amaçla, eğitim düzeyleri farklı (ilk-ortaokul mezunu/ lisans-lisansüstü mezunu) katılımcıların yer aldığı iki farklı grup oluşturulmuştur. Bu gruplar içerisinde cinsiyet dağılımı eşit olacak şekilde planlanmıştır. Çalışmada 28’i kadın, 28’i erkek olmak üzere toplam 56 katılımcı yer almıştır. Tüm katılımcılarla hazırlıklı ve hazırlıksız olmak üzere iki farklı konuşma durumunda yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiş ve bu görüşmeler kaydedilmiştir. Görüşmelerde her bir katılımcıdan en az 300 sözcükten oluşan konuşma verisi elde edilmiş ve bu veriler çevriyazıya dönüştürülmüştür. Araştırmanın sonunda, eğitim düzeyi yüksek katılımcıların hem hazırlıklı hem de hazırlıksız konuşma durumlarında ‘gibi’ sözcüğünü eğitim düzeyi daha düşük olan katılımcılara kıyasla daha sıklıkla kullandıkları gözlemlenmiştir. ‘Gibi’ sözcüğünün bir söylem belirleyicisi olarak işlevlerine ilişkin yapılan incelemelerde ise, ‘gibi’ söylem belirleyicisinin konuşma esnasında önceden verilen eski veya tekrarlanan bilgiye vurgu yapma; yaklaşık bir sayı veya miktar belirtme, açıklama yapma/örnekleme veya açıklama/örnek isteme; konuşmacının kendisine veya üçüncü şahıslara ait duygu ve düşünceleri aktarma; şüphe, belirsizlik veya kararsızlık belirtme; planlama esnasında sorun yaşanan durumlarda boşluk doldurma ve konuşmacı ile dinleyici arasında paylaşılan ortak bilgiye işaret etme olmak üzere yedi farklı işlevi yerine getirmek için kullanıldığı gözlemlenmiştir. Eğitim düzeyi yüksek katılımcıların ‘gibi’ söylem belirleyicisini hazırlıklı konuşma durumunda açıklama yapma/örnekleme veya açıklama/örnek isteme işlevinde, hazırlıksız konuşma durumunda ise yaklaşık bir sayı veya miktar belirtme işlevinde eğitim düzeyi daha düşük olan katılımcılara kıyasla istatistiksel olarak anlamlı ölçüde daha fazla miktarda kullandıkları görülmüştür.

Anahtar sözcükler: Edimbilim, söylem belirleyiciler, Türkçe konuşma, eğitim düzeyi, gibi.

Abstract

This study aims to examine the frequency of the word ‘like’ and the functional uses of it as a discourse marker in the speeches of adult Turkish native speakers aged between 33 and 78 by considering the speakers’ educational levels. For this purpose, two different groups with different educational levels (elementary-middle school graduates and bachelor’s/master’s-doctoral degree holders) were comprised. Gender distribution was equal in these groups. The study included totally 56 participants, 28 females and 28 males. Face-to-face interviews were held with all participants in two different speech situations (prepared/ spontaneous) and these interviews were recorded. During the interviews, at

* Dr. Öğr. Üyesi, Milli Savunma Üniversitesi, Hava Harp Okulu, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü. e-posta: ayseterzaltiparmak@yahoo.com, ORCID: 0000-0002-1803-292X

least 300 words of speech data were obtained for each participant and these data were transcribed. At the end of the study, it was observed that the participants with higher educational levels used the word 'like' more frequently in both prepared and unprepared speech situations compared to the participants with lower educational levels. In the analyses regarding the functional uses of the discourse marker 'like', it was observed that 'like' could fulfill seven different functions as a discourse marker, such as emphasizing the old or repeated information, giving approximate numbers or quantity, explaining/exemplifying or requesting explanation/ exemplification, quoting other people's or the speaker's own ideas and feelings, serving as a filler during planning problems in speech, indicating doubt, suspect or uncertainty and directing focus on the shared information between the speaker and the listener. Participants with a higher educational level are significantly more likely to use the discourse marker 'like' for explaining/exemplifying or requesting explanation/ exemplification in the prepared speech situation, and in the unprepared speech situation, they used the discourse marker 'like' more in the function of giving approximate numbers or quantity compared to the participants with a lower level of education.

Keywords: Pragmatics, discourse markers, Turkish speech, educational level, like.

Giriş

Söylem belirleyiciler ilgili alanyazında çok farklı yaklaşımlarla çalışılmış bir konudur. Bu durum hem adlandırmada hem tanımlamada hem de bu söylem belirleyicilerinin gerçekleştirdikleri işlevlerin belirlenmesinde önemli farklılıklar ortaya çıkarmıştır. Povolná (2008) bu yapıları adlandırmada alanyazında 38 farklı terimin kullanıldığını ortaya koymaktadır. Bu terimlerden en yaygın kullanılanlardan bir tanesi bu çalışmada da kullanılan *söylem belirleyici* (İng. discourse marker) terimidir.

Söylem belirleyicilerin tanımlanmasına ilişkin olarak ise çok çeşitli tanımlamalar içerisinden araştırmacılar tarafından en sıklıkla atf yapılan tanımlama Schiffrin'in (1987, s. 31), 'söylem belirleyiciler konuşmanın birimlerini birbirine bağlayan sıralı olarak bağımlı unsurlardır' tanımlamasıdır. Fraser (1988) *söylem belirleyici* (İng. discourse marker) kavramını asıl mesaj ile devam etmekte olan söylem arasındaki ilişkiyi işaret eden ve *edimbilimsel belirleyicilerin* (İng. pragmatic markers) bir türü olan ifade olarak nitelmiştir. *Gibi* (İng. likewise) söylem belirleyicisinin ise kendisinden önce gelen söylemdeki anlamı tüm detaylarıyla anlaşılır kılma görevi üstlenen ve söylem belirleyicilerin bir alt türü olan *detaycı belirleyiciler* (İng. elaborative markers) sınıfında yer aldığını belirtmektedir.

Östman (1982) bir birimin söylem belirleyici olarak nitelenebilmesi için önemli ölçütlerden birisinin *benzersizlik* (İng. uniqueness) olduğunu vurgular ve dilbilimsel bir birimin tipik bir söylem belirleyici olarak kabul edilebilmesi için en nihai ölçütün (a) bu birimin bir ifadenin önermesel içeriğinde doğrudan yer almaması ve (b) tek işlevinin bu önermesel içeriğin dolaylı olarak birbiriyle ilişkilendirilmesi olduğunu ifade eder.

Söylem Belirleyici Olarak 'Gibi'

'Kibi' sözcüğü Türkçenin her devrinde ve şivesinde çok yaygın bir kullanışa sahiptir ve Batı Türkçesinde 'gibi' telaffuzu ile kullanılmaktadır (Hacıeminoğlu, 2015, s. 41). Türk Dil Kurumu Güncel Türkçe Sözlüğünde 'gibi' sözcüğü dilbilgisel bir birim olarak 'ilgeç' ve 'belirteç' olarak sınıflandırılmış ve bu sözcüğün içinde kullanıldığı ifadeye ilgeç olarak '-e benzer', belirteç olarak ise 'o anda, tam o sırada, hemen arkasından; -imişçesine, benzer biçimde ve -e yakışır biçimde' anlamlarını kattığı belirtilmektedir.

Türkçede 'gibi' sözcüğünün dilbilgisel kullanımlarına ilişkin çeşitli çalışmalar mevcuttur. Sev (2012) araştırmasında Türk dilinde yaygın olarak kullanılagelen 'gibi' ilgeci ile kurulan 356 adet kalıplaşmış söz öbeğinin işleyişini; anlam ilişkileri, kalıplaşma dereceleri, yapıları vb. bağlamında detaylı olarak incelemektedir. Benzer bir diğer çalışmada Dalkılıç (2015) ise, kültürdilbilimsel bir bakış açısıyla 'gibi' ilgeci ile Rus dilinde yapılan benzetmeleri ve deyimleri Türkçe ile karşılaştırmalı olarak detaylı bir biçimde incelemiştir. Çalışmada 'gibi' sözcüğü ile Rusça ve Türkçede yapılan benzetmeler; hayvanlarla yapılan benzetmeler (örn. tilki gibi kurnaz, keçi gibi inatçı) ve insan vücudunu ya da dış görünüşünü tanımlamak için yapılan benzetmeler (örn. inci gibi dişler, ipek gibi yumuşak saçlar) ana başlıkları altında incelenmiş, 'gibi' sözcüğüyle yapılan deyimler ise; tek başına anlaşılamayan deyimler (örn. Rusça: arşın yutmuş gibi, Türkçe: baston yutmuş gibi), sahip oldukları sözcüklerden verilmek istenen anlamın anlaşıldığı deyimler

(örn. Rusça: başına kar yağmış gibi, Türkçe: damdan düşer gibi), ayrılmaz bir bütün olarak kullanılan deyimler (örn. Rusça: gün gibi belli, Türkçe: gün gibi aşikar) ve biçimbirimsel yapısında değişiklik yapılan deyimler (örn. Rusça: kedi köpek gibi yaşamak, Türkçe: kedi köpek gibi (dalaşmak)) olmak üzere dört ana başlık altında incelenmiştir. Bu bağlamda, iki dildeki benzerlikler ve farklılıklar kültürdilbilimsel açıdan ortaya koyulmuştur.

Türkçede ‘gibi’ üzerine yapılmış en kapsamlı çalışmalardan birisinde van Schaaik (1998), ‘gibi’ nin hem niteleyici olarak (İng. attributive) hem de *ekeylem* (İng. predicative) olarak kullanılabilen bir *yüklem* (İng. predicate) olduğunu ve bu ayrımı ‘gibi’ nin sözdizimdeki yerinin belirlediğini (örn. niteleme: ayı gibi bir adam, ekeylem: bu adam ayı gibi), niteleyici olarak kullanıldığında örnekleme ifadesi de olabildiğini (örn. things like that--bunun gibi şeyler), bunun haricinde hem gerçeğe dayalı benzerlik (İng. factual similarity) (örn. Ali Hasan gibi yazıyor.) hem de *gerçek olmayan benzerlik* (İng. non-factual similarity) (örn. Mutlu-(y)-muş gibi davrandı.) anlamlarını katabildiğini ifade etmektedir. Türkçede ‘gibi’ biçimbirimini işlevsel dilbilgisi çerçevesinde çok işlevlilik yönüyle ele aldığı kapsamlı çalışmasında Hirik (2017), ‘gibi’ biçimbirimine ilişkin kip, istem, sözdizimi, çokanlamlılık, kullanım sıklığı, eşdizimlilik vb. bakımından bir inceleme yapmıştır. Araştırmanın sonunda kiplik ve çokanlamlılık kapsamında kiplik değer taşıyan ‘gibi’ biçimbiriminin kesin dışılık, olasılık temelli tahmin, çıkarım ve delile dayalılık kipsel alanlarının işaretleyicisi durumunda olduğu, kip işlevinin haricinde ise tümcede anlamsal olarak benzerlik, karşılaştırma, yaklaşma, zamanda sınırlama ve tezlik anlamlarını karşıladığı ortaya koyulmuştur. ‘Gibi’ biçimbiriminin kullanım sıklığına ilişkin olarak ise, Türkiye Türkçesi üzerine yapılan 3 farklı kullanım sıklığı araştırmasını (Ölker, 2011; Göz, 2003 ve Mersin Üniversitesi Türkçe Ulusal Derlemi (MÜTUD)) karşılaştıran Hirik (2017, s. 214), ‘gibi’ biçimbiriminin, ‘için’ den sonra en sık kullanılan benzer işlevli biçimbirim olma özelliğine sahip olduğunu belirtmektedir.

Gündoğdu (2019) ise çalışmasında, ‘gibi’ ilgecinin dizgesel kullanımları/dilbilgisel birliktelik görünümünü; [ad+gibi] biçiminde kurulan öbekler (örn. buz gibi, adam gibi), [adıl+gibi] biçiminde kurulan öbekler (örn. benim gibi, herkes gibi), [eylem+gibi] biçiminde kurulan öbekler (örn. yapar gibi, yetmiyormuş gibi), [gibi+eylem] biçiminde kurulan öbekler (örn. gibi oldu, gibi hissediyorum) [eylemsi+gibi] biçiminde kurulan öbekler (örn. olduğu gibi, dediği gibi), [gibi+eylemsi] biçiminde kurulan öbekler (örn. gibi duran, gibi görünen), [ilgeç+gibi] biçiminde kurulan öbekler (örn. varmış gibi, yok gibi) ve [gibi+ilgeç] biçiminde kurulan öbekler (örn. değil gibi, değilmiş gibi) ana başlıkları altında betimlemiş ve bu öbeklerin Türkçe Ulusal Derlemi Tanıtım Sürümü (TUDTS) veri tabanında yer alan metinlerdeki kullanım sıklıklarını ortaya koymuştur. Buna göre, niceliksel olarak [ad + gibi] ve [adıl + gibi] öbek yapılarının yoğun olarak kullanıldığı belirtilmektedir. Çalışmada ayrıca ‘gibi’ ilgecinin bağımlı dizinlerde söylem belirleyici olarak da kullanılabildiği vurgulanmaktadır. ‘Ne gibi’, ‘bildiğiniz gibi’ öbekleri bu kullanıma örnek olarak verilmektedir.

Yukarıdaki çalışmalar haricinde ‘gibi’ ilgecini çok farklı bakış açılarıyla inceleyen çalışmalar da mevcuttur. Bu çalışmalardan bir tanesinde Coşar (2016), eski Türkçedeki temel teşkil eden metinlerden başlayarak benzerlik anlamı veren ‘-sın’ ekinin ve ‘-miş gibi yapmak’ ifadesinin kullanımlarını örneklemeyi amaçlamıştır. Çalışmanın sonunda, Türkiye Türkçesinin adlarda benzerlik anlamında ‘-sın’ ile aynı kökten geldiği düşünülen eklerden (+sı/+msI/+mtrak) faydalanmaya devam ettiği; ancak eylem benzerliğinde farklı bir yol izlendiği ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Bir diğer çalışmada Duman (2019) ‘gibi’ ilgecini Paul Henle'nin metafor anlayışı kapsamında incelemiştir.

‘Gibi’ ilgecinin bir söylem belirleyici olarak kullanımına ilişkin olarak ise yapılan çalışmaların özellikle ‘gibi’ söylem belirleyicisinin İngilizcedeki kullanımı (İng. like, be like) üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. (Andersen 1997; Blyth ve diğerleri, 1990; Dailey-O’Cain 2000; Diskin 2017; Ferrara ve Bell, 1995; Meehan 1991; Romaine ve Lange, 1991; Schleaf 2004, Streeck 2002). Türkçe üzerinde yapılan bu türden bir çalışmaya rastlanmamıştır.

İngilizcedeki *gibi* (like) söylem belirleyicisini doktora tezinde detaylı olarak inceleyen Schoroup (1983), ‘gibi’ nin sözlüklerde yer alan kullanımlarından (geçişli eylem, ad, önad, ilgeç, belirteç, bağlaç) başka karşılıklı konuşmada kesin sayılar içeren tanımlamalardan ve kesinlik belirten ifadelerden önce gelebildiğini veya kesinlik içermeyen açıklamalarda da kullanılabildiğini belirtmektedir. Bu işlevler haricinde ‘gibi’ nin doğrudan yapılan alıntılardan önce gelme, soru yapılarından sonra kullanılma, ‘örneğin’

anlamına gelecek şekilde kullanılmama, ünlem olarak kullanılmama gibi standart dışı kullanımlarının özensiz veya anlamsız konuşmanın bir özelliği veya yalnızca bir boşluk doldurucu olarak algılanmasına karşı çıkmakta ve ‘gibi’ söylem belirleyicisinin konuşmacının söylediği ifade ile zihninden geçirdiği anlam arasındaki farkı yansıtabildiğini ifade etmektedir. Benzer şekilde Underhill (1988) de dilbilgisel olmayan ‘gibi’ üzerinde çalışmış ve ‘gibi’ söylem belirleyicisinin standart dışı kullanımlarının düşüncesizce veya rastgele olduğu görüşüne karşı çıkmış ve ‘gibi’nin söylem belirleyici olarak asıl işlevinin yeni bilgiye odaklanılmasını sağlamak olduğunu belirtmiştir.

Yukarıdaki araştırmalar haricinde *gibi* söylem belirleyicisinin *olmak* eylemi ile birlikte kullanıldığında (İng. be like) *konuşmacının kendisinin veya başkalarının sözlerini aktarmak* (İng. quotative) gibi yenilikçi bir işlevde kullanıldığını belirten araştırmacılar da mevcuttur (Blyth ve diğerleri, 1990; Jucker ve Smith, 1998; Romaine ve Lange, 1991; Tagliamonte ve Hudson, 1999).

Müller (2005, s. 197) ‘gibi’nin işlevsel kullanımlarına ilişkin araştırmaların çoğunun ya yukarıda verilen araştırmalardaki gibi yenilikçi ‘aktarma’ işlevini incelediğini ya da bu yenilikçi işlevin bazı araştırmalarda (Schourup 1985; Helt ve Foster Cohen 1996; Andersen 1997; Jucker ve Smith 1998; Fuller 2003a) ‘gibi’nin söylem belirleyici olarak gerçekleştirdiği işlevlerden birisi olarak değerlendirildiğini vurgulamaktadır. Kendi bütüncesinde ‘gibi’nin söylem belirleyicisi olarak işlevlerini aşağıdaki biçimde sınıflandırmakta ve bu işlevlerin her birinin kullanımlarını detaylı biçimde açıklayarak örneklendirmektedir.

- Üretilen doğru ifadeyi ararken
- Yaklaşık olarak ifade edilen bir sayıyı veya miktarı belirtirken
- Örnek verirken
- Açıklama yaparken
- Sözcüksel vurgu yaparken
- Diğer çeşitli işlevlerde (ayrı bir sınıflandırmaya gerek duyulmayacak kadar az sıklıkta gözlemlenenler—söylem bağlayıcı, tekrarlardan ve yanlış başlangıçlardan önce kullanım gibi)

Stubbe ve Holmes (1995) konuşmacının söylem belirleyici tercihlerinin, bu belirleyicilerin söylem düzeyindeki genel işlevlerinin ve belirli bir bağlama özel anlamlarının yanısıra konuşmacının belirli bir sosyal gruba aidiyetinin de bir yansıması olduğuna vurgu yapmaktadır. Bu kapsamda pek çok araştırmacı söylem belirleyicilerin farklı işlevsel kullanımlarının konuşmacının ait olduğu sosyal grupla veya diğer sosyodilbilimsel etkenlerle ilişkili olabileceğini değerlendirmişlerdir. (Andersen, 2001; Dailey-O’Cain, 2000; Dines 1980; Jucker ve Ziv, 1998; Macaulay, 2002; Romaine ve Lange, 1991; Schiffrin, 1987; Stubbe ve Holmes, 1995; Tagliamonte ve Hudson, 1999; Woods, 1991).

Eğitim düzeyi değişkeninin söylem belirleyici üretiminde etkili bir değişken olabileceğini değerlendiren bazı araştırmacılar ise araştırmalarında yer alan katılımcıları benzer eğitimsel geçmişi olan kişilerden seçmeye özen göstermişler veya ileride yapılacak çalışmalarda bu değişkenin de incelenmesi gerektiğine vurgu yapmışlardır. (Bu, 2013; Polat, 2011; Yılmaz, 2004; Yılmaz ve Schmid, 2012). Doğrudan eğitim düzeyi değişkeninin söylem belirleyici üretimi üzerindeki etkisini farklı dillerde farklı yaklaşımlarla inceleyen araştırmalar da mevcuttur. Beeching (2007) Fransızca konuşma dilinde bir dizi söylem belirleyicisinin kullanımlarını farklı yıllara ait üç farklı bütüncede incelemiş ve konuşmacıların söylem belirleyici kullanımlarının eğitim düzeylerinden çok ait oldukları kuşakla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Belçika Fransızcası İşaret Dili ve Katalan İşaret Dilinde eğitim düzeyi değişkeninin iki farklı söylem belirleyicisi kullanımı üzerindeki etkisini inceleyen Gabarró-López (2020) bu söylem belirleyicilerin üretiminde konuşmacının eğitim düzeyinin etkili olmadığını belirtmektedir. Araştırmasında İngilizcedeki çeşitli söylem belirleyicilere ilave olarak ‘gibi’ söylem belirleyicisini de inceleyen Schleef (2004) ise ‘gibi’nin lisans öğrencileri tarafından lisansüstü eğitim alan öğrencilere kıyasla iki kat daha yaygın olarak kullanıldığını gözlemlemiştir.

Bu çalışmada ‘gibi’ söylem belirleyicisinin incelenmek üzere seçilmesinin öncelikli nedeni Türkçede bu konuda yapılmış bir çalışmaya ulaşılamamış olmasıdır. Bir diğer neden bu alanda yapılacak farklı dillerdeki karşılıklı çalışmaların söylem belirleyicilerin kullanım süreçlerine ilişkin bilgimizi zenginleştirecek olmasıdır. Türkçe gibi az çalışılan dillerdeki çalışmalar bu anlamda da kıymetlidir. Türkçe

dışındaki diğer dillerde konuşmacının eğitim düzeyinin söylem belirleyici üretimi üzerindeki etkisini inceleyen çalışmalar olsa da özellikle ‘gibi’ söylem belirleyicisine yoğunlaşmış bir çalışmaya ulaşılamamıştır. Bu anlamda da mevcut çalışma önem taşımaktadır.

Araştırmanın sonunda cevaplanması hedeflenen temel sorular ise şunlardır: (1) Türkçe konuşma dilinde ‘gibi’ söylem belirleyicisinin yetişkin konuşmacıların konuşmalarındaki kullanım sıklığı nedir? (2) Yetişkin konuşmacılar ‘gibi’ söylem belirleyicisini hangi işlevlerde kullanmaktadırlar? (3) Konuşmacının eğitim düzeyinin ‘gibi’ söylem belirleyicisinin işlevsel kullanımları üzerinde etkisi var mıdır?

Yöntem

Katılımcılar

Çalışmada 28 erkek 28 kadın olmak üzere toplam 56 katılımcı yer almıştır. Katılımcılar akıcı Türkçe konuşan, yaşları 33 ile 78 arasında değişen (ortalama yaş; 49,53), herhangi bir sağlık sorunu bulunmayan ilk/ortaokul mezunu veya lisans/lisansüstü eğitim düzeyine sahip katılımcılardan seçilmiştir. İlk/ortaokul mezunu katılımcılar (14 erkek/ 14 kadın) alt orta gelir seviyesine sahip emekli, ev hanımı, işçi veya serbest meslek sahibi kişilerden oluşmaktadır. Eğitim seviyesi yüksek üst orta gelir düzeyine sahip toplam 28 katılımcıdan 14 katılımcı (7 erkek/ 7 kadın) bir yükseköğretim kurumunda ders veren eğitimcilerden, diğer 14 katılımcı ise (7 erkek/ 7 kadın) çeşitli üniversitelerde profesör ünvanı ile görev yapmakta olan katılımcılardan oluşmaktadır. Katılımcılara çalışmanın amacı hakkında bilgi verilmemiştir. Tüm katılımcılar çalışmada gönüllü olarak yer almışlardır.

Veri Toplama ve Veri Analizi

Çalışmanın veri tabanı bir doktora tezi çalışması kapsamında kadın bir araştırmacı tarafından yüz yüze görüşmeler yoluyla hazırlıklı ve hazırlıksız olmak üzere iki farklı konuşma durumunda elde edilen bütüncenin belirli bir kısmından oluşmaktadır. Bu çalışmada kullanılan bütünce toplam 86.706 sözcükten oluşmaktadır (hazırlıklı konuşmalar 42.047 sözcük, hazırlıksız konuşmalar 44.659 sözcük). Çalışmada yer alan katılımcıların her birinin hem hazırlıklı hem de hazırlıksız konuşma durumunda en az 300 sözcükten oluşan konuşma verisi bir ses kayıt cihazı yardımıyla kaydedilmiş ve elde edilen veriler çevriyazıya dönüştürülmüştür. Tüm çevriyazılar çalışmayı gerçekleştiren araştırmacı tarafından hazırlanmış ve dilbilim alanında eğitim geçmişi bulunan bir başka araştırmacı tarafından kontrol edilmiştir. Bütüncede yer alan ‘gibi’ sözcüğüne ait tüm örnekler elle işaretlenmiş ve ‘gibi’nin söylem belirleyici olarak işlevleri tek tek belirlenmiştir.

Katılımcılar hem hazırlıklı hem de hazırlıksız konuşma durumunda iş, hobi, yemek ve yön tarifi gibi genel konuları içeren 24’er soru cevaplamışlardır. Hazırlıklı konuşma durumunda katılımcılara yüz yüze görüşmelerden bir gün önce kendilerine sorulacak olan sorular verilmiş ve bu sorulara verecekleri cevapları planlamaları istenmiştir. Hazırlıksız konuşma durumunda ise katılımcılar kendilerine sorulan sorulara herhangi bir ön hazırlıkları olmaksızın anlık olarak cevap vermişlerdir. Her bir katılımcının ‘gibi’ sözcüğünü üretim sıklıkları her yüz sözcükteki üretim miktarının ortalaması alınarak belirlenmiştir. Bu niceliksel incelemelerin yanı sıra ‘gibi’nin bir söylem belirleyici olarak işlevsel kullanımlarına ilişkin niteliksel analizler de yapılmıştır. Elde edilen tüm veriler eğitim düzeyi değişkeni bağlamında incelenmiştir.

‘Gibi’ söylem belirleyicisinin bu çalışmadaki işlevsel kullanımlarını belirlemede temel olarak Özbek’in (1998, s. 40) Türkçedeki söylem belirleyicilerini kapsamlı bir biçimde incelediği çalışmasındaki bir sözcüğün ait olduğu sözcük türü işlevlerinden farklı olarak (bazı durumlarda bu işlevler örtüşebilir) söylem belirleyici olarak kullanıp kullanılmadığını sınamada ortaya koyduğu dört ölçüt kullanılacaktır:

1. Kullanılan sözcükler tümce bazında değil de söylem bazında olmalıdır.
2. Belirleyici söylemden çıkarıldığında sözdizimsel ve anlamsal bütünlük bozulmamalıdır.
3. Görevsel sesbilimsel açıdan incelendiğinde, kullanılan söylem belirleyicisi vurgu, ton ve duraksama açısından tümce yapısından bağımsız olmalıdır.
4. Bir sözcük söylem belirleyicisi olarak kullanıldığı zaman bu onun söylem içindeki tek işlevidir.

Ancak bu çalışmanın '2.2. 'Gibi'nin Söylem Belirleyici Olarak İşlevleri' bölümünde de vurgulandığı üzere, alanyazındaki araştırmalarda 'gibi'nin sözcük türü ve söylem belirleyicisi olarak işlevlerini sınıflandırmada ve ayırt etmede farklı yaklaşımlar benimsenmiştir. Andersen (2001) söylem belirleyicilere ilişkin genellikle ayırt edici olduğu değerlendirilen ölçütlere göre 'gibi'nin söylem belirleyici olarak kullanılıp kullanılmadığının belirlenmesinin araştırmacılar açısından özellikle 'gibi'nin çok çeşitli sözdizimsel işlevlerinin bulunması, ifadenin önermesel içeriğine katkısı bulunup bulunmadığının tespiti veya ifadeden çıkarıldığında sözdizimsel yapının bozulmamasına karşın önermenin doğruluğunun değişmesi gibi farklı hususlarda pek çok zorluk çıkardığını ifade etmektedir.

Dolayısıyla 'gibi' kendisine özgü özellikleri olan bir söylem belirleyicidir. Bu nedenle bu çalışmada bazı örneklerde Özbek'in (1998) kullandığı ölçütlerin dışına çıkılarak duruma özgü değerlendirmeler de yapılmıştır. 'Gibi'nin bu çalışmanın bütüncesinde bir söylem belirleyici olarak gözlemlenen işlevleri ve işlevsel kullanım örneklerinden bazıları Tablo 1'de verildiği gibidir.

Tablo 1. 'Gibi'nin söylem belirleyici işlevleri

İşlev	Örnekler
1. Eski Bilgiye Vurgu	Şimdi ben daha önce dediğim GİBİ hayatta hiç kimseyle şu anda küs değilim. (A.Ü. 68 Yaş Erkek)
2. Yaklaşık bir Sayı veya Miktar Belirtme	Hızla ÜDS'ler geçilmeye başlandı. İngilizce bir cümle kuramayacak düzeyde olan kişilerin ÜDS'den seksen, seksen yedi, doksan GİBİ notlar aldığını görüyoruz. (M.Ç. 51 Yaş Erkek)
3. Açıklama Yapma/Örnekleme veya Açıklama/ Örnek İsteme	Laboratuvarda asistanlık yılımda daha çok pratisyenlik yapıyorduk çünkü. Asiste ediyorduk hocayı. Şu ölçümleri yapın diyordu. Laboratuvara giriyorduk. Saatlerce işte maksimum oksijen kullanımı testi efendim Evingate testi GİBİ filan bir sürü testler vardı. (R.V. 62 Yaş Kadın)
4. Aktarma Yapma	Şimdi bir kere bu anlamda uğraştığın bilim alanı açısından hâkim dili kesinlikle bileceksin. Ve o dili de öyle bileceksin ki İlber Ortaylı'nın dediği GİBİ kapıcı dili değil detayını bileceksin. (L. K. 60 Yaş Erkek)
5. Şüphe, Belirsizlik veya Kararsızlık Belirtme	...En az sevdiğim yanı var mı bilmiyorum yani. Açıkçası çok yok GİBİ . (Ö.Ü.Y. 34 Yaş Kadın)
6. Planlama Esnasında Boşluk Doldurma	Şey GİBİ düşünürsen o daha farklı yani. (E.Y.S 51 Yaş Kadın)
7. Ortak Bilgiye İşaret Etme	Nasıl çalışma ortamında. Tabi ki güzel temiz. Herkesin istediği GİBİ saati uygun. Ya öyle işyeri isterim yani. (F.A. 35 Yaş Kadın)

Tablo 1'deki örneklerde de görüldüğü üzere, 'gibi' sözcüğü bazı durumlarda söylem belirleyici olarak tek başına değil belirli sözcüklerle birlikte söz öbekleri oluşturarak da söylem belirleyici olarak kullanılabilir. Örneğin, bu çalışmanın bütüncesinde konuşma esnasında daha önce bahsedilen bilgiye geri dönmek veya bu bilgiye vurgu yapmak için 'dediğim gibi' ifadesinin, açıklama/ örnek isterken 'ne gibi?' ifadesinin ve aktarma yapma işlevinde 'dediği gibi' ifadesinin söylem belirleyici olarak kullanıldığı gözlemlenmiştir. Benzer şekilde, ortak bilgiye işaret etme işlevinde de 'herkesin/hepimizin bildiği/istediği gibi' ifadelerinin söylem belirleyici olarak kullanıldığı gözlemlenmiştir. Planlama esnasında boşluk doldurma işlevinde de 'gibi' söylem belirleyicisinin 'şey' ya da 'falan' gibi söylem belirleyicileri ile birlikte üretilecek doğru ifadeyi ararken vakit kazanmak amacıyla kullanılabilirdiği değerlendirilmiştir. Tüm bu kullanım örnekleri bu çalışmadaki niteliksel ve niceliksel incelemelere dahil edilmiştir. Aşağıda bu çalışmanın bütüncesinde gözlemlenen Tablo 1'deki 7 farklı işleve ilişkin örnekler söylem düzeyinde daha detaylı olarak incelenmektedir.

- (a) A: Peki hayatta güçlü ve zayıf olduğunuz alanlar hangileridir?
AÜ: Pek fazla güçlü olduğum tarafım yoktur. Çok çabuk kırılanımdır. Bazı sözlerden alınırım. Hayatta hiç kimseyle şu anda küskün değilim. [...]
A: Arkadaşlarınız veya aileniz sizi nasıl tarif eder?
AÜ: Şimdi ben **daha önce DEDİĞİM GİBİ** hayatta hiç kimseyle şu anda küs değilim. Az çok böyle aile arasında veya arkadaşlar arasında bazı konularda mesela ki ... gibi konularda bazı tartışmalarımız olabilir. Başka türlü böyle bir tartışmamız konusu da olmaz. Yani diğer şeyde arkadaşlar arasında veyahut aile tarafımdan elimin cömert olduğu ve aile toplumunu birleştirmek için bazı günlerde mesela çaya davet ederim. Veya ben onlara giderim. Yani aileyi bütün aileleri kendi sülalemizi toplum olarak daha yakınlaştırma çabası içerisindeyim.

‘Gibi’ sözcüğünün söylem belirleyici olarak kullanımına ilişkin Tablo 1’de verilen birinci örnekte konuşmacı hayattaki güçlü ve zayıf yönlerini nitelerken hiç kimseyle küs olmadığını ifade etmektedir. Konuşmanın devamında kendisine yöneltilen başka bir soruya verdiği yanıtta ise hiç kimseyle küs olmadığını tekrar ifade ederken daha önce verdiği bilgiyi vurgulamak için ‘gibi’ sözcüğünü ‘dediğim gibi’ [eylemsi+gibi] öbeğinde kullanmıştır. Bu kullanımın söylemdeki tek işlevi daha önce üretilen bir ifadeye vurgudur. Bu söz öbeği ifadeden çıkarıldığında anlamsal ve sözdizimsel olarak bütünlük bozulmamakta sadece ifadenin daha önce üretildiğine dair vurgu işlevi yerine getirilmektedir. Dolayısıyla ‘dediğim gibi’ ifadesinin söylem belirleyici işlevi bu örnekte net olarak gözlemlenebilmektedir.

Gündoğdu (2019) araştırmasında Türkçe Ulusal Derlemi Tanıtım Sürümünde (TUDTS) [eylemsi+gibi] öbeğinde 2.486 farklı kullanıma rastlamıştır (olduğu (875), yaptığı (240), dediği (226), istediği (134), dediğim (132), geldiği (117), söylediği (94), istediğim (83), gördüğünüz (80), dediğin (78), tuttuğu (66), kaptığı (64), bildiğin (62), yaptığım (61), gördüğün (61), bildiğiniz (60), gerektiği (53)+ GİBİ). Bu kullanımlardan pek çoğunun içinde kullanıldıkları bağlama göre değişik işlevleri olabileceği gibi ‘dediğim gibi’ öbeğinde olduğu gibi daha önce verilen bilgiye ya da gerçekleştirilen eyleme ilişkin vurgu yaparken de kullanılabilen değeri değerlendirilmektedir.

Yaklaşık Bir Sayı veya Miktar Belirtme

- (b) A: Doçentlik sözlü sınavı hakkında ne düşünüyorsunuz? Sizce akademik ünvan ve terfiler, bilimsel yayın, faaliyet ve performans dayalı daha farklı bir sistem içinde gelişebilir mi?
M: [...]Doçentlik alt komisyonları bir şekilde niteliklerine bakılmaksızın oluşturuluyor gibi geliyor bana. Yani burada sınav komisyonlarını oluşturacak bir alt komisyon var. Ve bunlar aslında o jüri üyeliklerini de belli bir kriterin üzerinde kriteri bir düzeyin üzerinde kişilerden gerçekleştirmeleri gerekiyor. O gerçekleşmiyor. Tabi bunda birtakım unsurlar var. Hızla ÜDS’ler geçilmeye başlandı. İngilizce bir cümle kuramayacak düzeyde olan kişilerin ÜDS’den seksen, seksen yedi, doksan **GİBİ** notlar aldığını görüyoruz. Benimle birlikte çalışanlardan biri bu şekildeydi. Bu şekildeydi. Ben ikinci danışmanıydım doktorada. Tezini ben verdim tez konusunu. Yaptı testlerini filan. Başka şehirlerde yaptı. Aslında denetleme fırsatımız da olmadı o yüzden. Testler başka şehirlerde oldu. İş yazıma gelince abstract yazılmadı. Not seksen yediydi. ÜDS notu. Bahane şuydu. Ben okuduğumu anlıyorum. Ama iş yazmaya gelince yazamıyorum. Böyle bir bahane vardı. Bu örnekler çok fazla. Bu bizim doçentlik sınavımızın önemli aşamalarının nasıl geçildiği hakkında iyi bir fikir veriyor aslında. [...]

‘Gibi’ söylem belirleyicisinin yaklaşık olarak bir sayı veya miktar belirtme işlevi farklı dillerde de gözlemlenen bir işlevdir. Genellikle bu işlevde ‘gibi’ sayılarla birlikte kullanılsa da, Meehan (1991, s. 41) tarafından da vurgulandığı üzere ‘yaklaşık olarak’ anlamındaki bu kullanım genellikle ifadedeki yeni bilginin yer aldığı miktar belirten söz öbekleri ile de kullanılabilir (örn. I wanted it like about this short--Ben onu hemen hemen bu kısalıkta gibi istedim.).

Türkçe ve İngilizcede ‘gibi’ söylem belirleyicisinin yaklaşıklık işlevinde kullanımları arasında temel farklılık ise Türkçede ‘gibi’ söylem belirleyicisi yaklaşıklık işlevinde sayı veya miktar belirten ifadelerin hemen arkasında yer alırken İngilizcede ‘gibi’ söylem belirleyicisi bu işlevde sayı veya miktar belirten ifadelerden önce kullanılmaktadır.

Bu çalışmanın bütüncesinden alınan Tablo 1’de verilen ikinci örnekte ‘gibi’ söylem belirleyicisi seksen, seksen yedi, doksan sayılarının arkasından yaklaşık olarak anlamında kullanılmıştır. Konuşmacının buradaki asıl amacı ÜDS’de alınan 80li veya 90lı notların yüksek notlar olduğunu belirtmek ve bunu da yaparken yüksek notların yaklaşık olarak hangi aralıktaki notlar olduğunu ifade etmektir. Bu örnekte ‘gibi’ ifadeden çıkarıldığında ifadenin anlamsal ve sözdizimsel yapısında bir bozulma olmadığı, ‘gibi’ söylem belirleyicisinin söylemdeki tek işlevinin yaklaşık bir sayı belirtmek olduğu görülmektedir. Bu örnekte ‘gibi’ söylem belirleyicisinin vurgu, ton ve duraksama açısından tümce yapısından bağımsız olmasının, ‘gibi’ söylem belirleyicisi ifadeden çıkarıldığında anlamsal ve sözdizimsel bütünlüğün bozulmaması noktasında katkısı olduğu gözlemlenmektedir. Yukarıdaki örnek tümcede ‘gibi’ söylem belirleyicisi vurgu, ton ve duraksamadan bağımsız değerlendirildiğinde anlamsal ve sözdizimsel bütünlüğün belirli ölçüde de olsa bozulduğu değerlendirilmektedir.

Açıklama Yapma/Örnekleme veya Açıklama/ Örnek İsteme

- (c) A: Az önce bu sorumu kısmen yanıtladınız ama bir akademisyen olarak üniversite öğrencilerine ders vermeyi mi yoksa bilimsel yayın veya araştırma yapmayı mı daha tatmin edici buluyorsunuz?

R: Her her ikisinden de apayrı keyif alıyorum. Laboratuvarında asistanlık yılımda daha çok pratisyenlik yapıyorduk çünkü. Asiste ediyorduk hocayı. Şu ölçümleri yapın diyordu. Laboratuvara giriyorduk. Saatlerce işte maksimum oksijen kullanımı testi efendim Evingate testi **GİBİ** filan bir sürü testler vardı. O testlerle performans laboratuvarında çok çalıştım. Çok büyük keyif aldım. Ama herhalde yaşla mı ilintili bilemiyorum. Şimdi öğrenciyle birlikte olmaktan daha büyük keyif alıyorum. Onlara ders anlatmak onların beni ilgiyle dinlemeleri gözümün içine bazı öğrenciler gerçekten bilgiye çok aç. Hani tabi ki beş parmağın beşi bir değil. İlgisiz olan öğrenciler de var ama genellikle benim derslerim gürültüsüz geçer. Hep dinlerler. İyi bir iletişimim var öğrencilerle. Çok büyük keyif alıyorum. Ama artık laboratuvara çok fazla girmek istemiyorum. Asistanlara söylüyoruz. Onlar destek oluyorlar. Yoksa bilimsel çalışmadan da çok büyük keyif aldım zamanında.

‘Gibi’ söylem belirleyicisinin açıklama yapma/örnekleme veya açıklama/örnek isteme işlevine ilişkin olarak Tablo 1’de verilen üçüncü örnekte konuşmacı üniversitede öğrencilere ders vermeyi mi yoksa bilimsel araştırma/yayın yapmayı mı sevdiği sorunu cevaplarırken laboratuvarında farklı testler yapmak için nasıl saatlerce çalıştığını anlatırken, yaptıkları testlerin tamamını sıralamak yerine bu testlerden bazılarını örnek olarak vermek için ‘örneğin’ anlamında ‘gibi’ söylem belirleyicisini kullanmıştır. ‘Gibi’ sözcüğünün kullanımı burada tümce düzeyini aşmakta söylemin devamında da bu örnek testlerle ilgili konuşmaya devam edilmektedir. ‘Gibi’ söylem belirleyicisi ifadeden çıkarıldığında ise ifadenin anlamsal bütünlüğü verilen örnekten sonra ‘filan’ sözcüğünün kullanımının da etkisi ile bozulmamakta, sözdizimsel yapıda da bir sorun oluşmamaktadır. Ancak ‘filan’ sözcüğü ifadeden çıkarıldığında ‘gibi’ sözcüğü dilbilgisel bir birim olarak işlev görmekte ve yukarıda Özbek’in (1998, s. 40) Türkçedeki söylem belirleyicilerini kapsamlı bir biçimde incelediği çalışmasındaki bir sözcüğün ait olduğu sözcük türü işlevlerinden farklı olarak (bazı durumlarda bu işlevler örtüşebilir) söylem belirleyici olarak kullanıp kullanılmadığını sınamada ortaya koyduğu dört ölçüt kapsamında söylem belirleyici olarak işlevsellik kazanmamaktadır. Dolayısıyla bu örnekte ‘gibi’ nin ‘filan’ sözcüğüne bağlı olarak söylem belirleyici işlevi kazandığı değerlendirilmektedir.

İngilizcede de ‘gibi’ söylem belirleyicisinin açıklama yapma/örnekleme veya açıklama/ örnek isteme işlevinde sıklıkla kullanıldığı gözlemlenmektedir. Schoroup’un (1985) çalışmasında ‘gibi’ söylem belirleyicisinin örnekleme işlevinde kullanımına ilişkin pek çok örnek yer almaktadır. ‘Gibi’ söylem belirleyicisinin örnekleme işlevinde kullanımını genel bir kavramı örnekleme veya genel bir kavram ifade

etmeksizin örnek verme olmak üzere iki gruba ayıran Müller (2005) de çalışmasının bütüncesinde ‘gibi’ söylem belirleyicisinin örnekleme işlevinin sıklıkla gözlemlendiğine (101 kez) vurgu yapmaktadır.

Gündoğdu (2019) ise ‘gibi’ ilgecinin bağımlı dizinlerde söylem belirleyici olarak da kullanıldığını belirtmekte ve ‘ne gibi’ öbeğini de bu duruma örnek öbeklerden birisi olarak vermektedir. Mevcut çalışmanın bütüncesinde de ‘ne gibi’ öbeğinin açıklama yapma/örnekleme veya açıklama yapma/örnek isteme işlevinde bir söylem belirleyici olarak kullanımına aşağıdaki örnekte de görüldüğü gibi sıklıkla rastlanmıştır.

- (ç) A: Kendinizden biraz bahseder misiniz?
F: Kendimden **NE GİBİ** bahsedeceğim? (F.T. 51 Yaş Erkek)

Aktarma Yapma

- (d) A: Akademisyenlikte yabancı dil şartı hakkında ne düşünüyorsunuz?
L: Hı.
A: Sizce ne kadar önemli yabancı dil?
L: Ya şimdi o şöyle bir şey. Uğraştığımız bilim alanları açısından kaynakların nerede olduğu önemlidir. Hangi dilde olduğu önemlidir. Mesela uğraştığım bilim alanı açısından iletişim bilimi açısından hakim kaynaklar İngilizcedir. Tamam mı? Sen Osmanlı üzerine bir araştırma yapıyorsun. Ama eski yazı okuyamıyorsun. Birine okutuyorsun. Onun okuduğuyla şey yapıyorsun. Tamam mı? Veya felsefe konusunda ben şimdi bir felsefe konusunda çalışma yapıyorum Zaman Teorisiyle ilgili. Ama bütün kaynaklar Almanca. Onların çevirilerini okuyorum. E şimdi Almanca bilen adamın benden çok şansı var.
A: Evet.
L: Şimdi bir kere bu anlamda uğraştığım bilim alanı açısından hakim dili kesinlikle bileceksin. Ve o dili de öyle bileceksin ki **İlber Ortaylı'nın DEDIĞİ GİBİ** kapıcı dili değil detayını bileceksin. Öyle geldim gittim İngilizcesi değil. Detaylı bir İngilizce bileceksin. Ha ama ben şu anda uluslararası bir proje yapıyorum. O projeden yeni Kosova'dan geldim. Ondan önce Hindistan'daydım. Ondan önce Kolombiya'daydım. Oralarda bir sürü yerde de bu projemi hep İngilizce yapıyorum. Ama benim büyük söylemeyeyim boynumu da kessen ben kendi fakültemde Türk çocuklara İngilizce ders vermem.

Çalışmanın yukarıda ‘Söylem Belirleyici Gibi’ bölümünde de bahsedildiği üzere, özellikle 90'lı yıllardan itibaren İngilizcede *gibi* söylem belirleyicisinin *olmak* eylemi ile birlikte kullanıldığında (İng. be like) *konusmacının kendisinin veya başkalarının sözlerini aktarmak* (İng. quotative) gibi yenilikçi bir işlevde kullanıldığını belirten çok sayıda araştırma mevcuttur (Blyth ve diğerleri, 1990; Jucker ve Smith, 1998; Romaine ve Lange, 1991; Tagliamonte ve Hudson, 1999).

Türkçede ise İngilizcedeki kadar yaygın gözlemlenmese de ‘gibi’ söylem belirleyicisinin bu işlevsel kullanımına ilişkin örnekler mevcuttur. Tablo 1'de verilen dördüncü örnekte ‘gibi’, ‘dediği gibi’ öbeğinde İlber Ortaylı'nın bir sözünü aktarma işlevinde kullanılmıştır. Bu işlevsel kullanım Türkçede mevcut çalışmanın bütüncesinde gözlemlenmemiş olsa da ‘[...]’nın söylediği gibi/ belirttiği gibi’ söz öbekleriyle de karşılanabileceği değerlendirilmektedir. Verilen örnekte ‘İlber Ortaylı'nın dediği gibi’ ifadesinin söylem belirleyici olarak aktarma işlevinde kullanımı Özbek'in (1998, s. 40) söylem belirleyicileri belirlemede kullandığı ve bu çalışmada da söylem belirleyicileri belirlemede temel ölçüt olarak kullanılan dört ölçüte uymaktadır. Buna göre, ‘İlber Ortaylı'nın dediği gibi’ ifadesi tümce bazında değil söylem bazında işlevsel kullanıma sahiptir. İfade söylemden çıkarıldığında sözdizimsel ve anlamsal bütünlük bozulmamaktadır. Kullanılan söylem belirleyicisi vurgu, ton ve duraksama açısından tümce yapısından bağımsızdır. Son olarak ise, örnekteki söylem belirleyici olarak kullanılan ifadenin tek işlevi üçüncü bir şahıstan aktarma yapmaktır.

Şüpheli, Belirsizlik veya Kararsızlık Belirtme

(e) A: İşinizin en az sevdiğiniz yanı nedir?

Ö: En az sevdiğim yanı var mı bilmiyorum yani. Açıkçası çok yok **GİBİ**. İşimin her tarafını sevi- en az sevdiğim yanı hani şey öğrencilerin hep matematiğe karşı şey olması yani önyargılı olması. Öyle diyebiliriz. Çok fazla hani hep kötü tecrübeler yaşadıkları için ve başarısızlıkları olduğu için genelde hani sevmedikleri için onlara bunu sevdirmeye çalışmak ya da onları ikna etmeye çalışmak. Bu biraz zorluyor sizi. Ama onun dışında sevmediğim tarafı yok yani.

Tablo 1'de verilen beşinci örnekte 'gibi' sözcüğü konuşmacının işinin en az sevdiği yanını bulmaya çalışırken, işinin az sevdiği bir yanı olup olmadığına dair yaşadığı kararsızlığın ifade edilmesi işlevini gerçekleştirmektedir. Bu örnekte söylem düzeyinde işlevsel bir kullanıma sahip 'gibi' sözcüğü ifadeden çıkarıldığında anlamsal ve sözdizimsel bütünlük bozulmamasına karşın 'gibi' sözcüğünün bu ifadedeki anlamsal tek işlevi olan belirsizlik belirtme işlevi yerine getirilememektedir. Burada 'gibi' sözcüğünün dilbilgisel bir birim olarak mı yoksa söylem belirleyici olarak mı kullanıldığını tespit etmekte bu anlamda bazı belirsizlikler olsa da 'gibi' sözcüğünün vurgu, ton ve duraksama açısından tümce yapısından bağımsız olması belirleyici bir ölçüt olmuştur.

Planlama Esnasında Boşluk Doldurma

(f) A: Hocam yemek yapmayı sever misiniz? Yapmayı sevdiğiniz bir veya yapabildiğiniz bir yemeğin tarifini verebilir misiniz?

E: Oo yemek yapmayı severim. Ama bazen de çok vakit harcattığımı düşünüyorum yemek yapmanın. Her zaman sevmiyorum. Evet yapabildiğiniz bir yemeğin tarifini.

A: Veya yapmayı sevdiğiniz

E: Yapmayı sevdiğiniz

A: Yapabildiğiniz.

E: Bak şimdi. İki farklı. Yapmayı sevdiğin derseni hani böyle çabuk ve kolay yapılan yemekleri yapmayı daha çok seviyorum.

A: Tamam olabilir.

E: Hemen oluyor. Ama hani böyle özene bezene yaptığın hani bir ne bileyim.

A: İkincisinden bir tanesini.

E: **ŞEY GİBİ** düşünürsen o daha farklı yani.

'Gibi' diğer bazı söylem belirleyiciler ve konuşmadaki dolu duraklar (ee, u, vb.) gibi konuşmacının konuşmanın planlanmasına ilişkin yaşadığı zorluğun bir göstergesi olarak da değerlendirilebilmektedir. 'Gibi' söylem belirleyicisinin bu işlevdeki kullanımı konuşmacının konuşmasının devamında söyleyeceği ifadeyi düşünürken vakit kazanmak amacıyla sıklıkla tercih edilen bir kullanım olarak değerlendirilebilir.

Tablo 1'de verilen altıncı örnekte konuşmacı araştırmacının 'Yapmayı sevdiğiniz veya yapabildiğiniz bir yemeğin tarifini verebilir misiniz?' sorusu karşısında önce 'yapmayı sevdiğiniz' ve 'yapabildiğiniz' ifadelerinin arasındaki anlamsal farkın kendisinin cevabını etkileyebileceğini 'Bak şimdi. İki farklı. Yapmayı sevdiğin derseni hani böyle çabuk ve kolay yapılan yemekleri yapmayı daha çok seviyorum.' ifadesi ile belirtmekte ve soru kendisine 'yapmayı sevdiğiniz' biçiminde sorulursa nasıl bir yemek tarifini vereceğini açıklamaktadır. Konuşmanın devamında ise söylemden anlaşıldığı üzere 'yapabildiğiniz' yemek gibi düşünürsen o daha farklı' demek istediği halde muhtemelen o esnada yapabildiği yemeklere örnek olarak neyin tarifini verebilirim diye düşündüğü için zihninde planlama yükü artmıştır. 'Yapabildiğiniz gibi düşünürsen o daha farklı yani' ifadesi yerine zihinsel sözlükçesinden, artan planlama yüküne bağlı olarak sözcüksel geri çağırma yaşanan sıkıntı sonucunda 'şey gibi düşünürsen o daha farklı yani' diyerek 'şey gibi' öbeği ile aradığı sözcüğün yerini doldurmuş ve cevabını planlamak için vakit kazanma işlevinde 'gibi' sözcüğünü, söylem belirleyici olarak da işlevsel kullanıma sahip bir diğer sözcük olan 'şey' sözcüğü ile birlikte kullanmıştır. Mevcut çalışmanın bütüncesinde 'gibi'nin bu işlevsel kullanımını İngilizcede

gözlemlendiği biçimiyle diğer söylem belirleyici ifadelerden bağımsız olarak tek başına gerçekleştirildiğine dair bir konuşma örneğine rastlanmamıştır.

Ortak Bilgiye İşaret Etme

- (g) A: Nasıl bir çalışma ortamında kendinizi rahat hissedersiniz?
F: Nasıl çalışma ortamında. Tabi ki güzel temiz. **HERKESİN İSTEDİĞİ GİBİ** saati uygun. Ya öyle işyeri isterim yani. Parası uygun saati uygun temiz güzel kültürlü insanların içerisinde bu gibi iyi insanların içerisinde olmak her zaman istediğim şey.

Gündoğdu (2019) ‘gibi’ ilgecinin bağımlı dizinlerde söylem belirleyici olarak da kullanıldığına vurgu yaparken örnek olarak ‘bildiğiniz gibi’ öbeğini de bu kapsamda değerlendirmektedir. ‘Gibi’ sözcüğünün söylem belirleyici olarak kullanımına ilişkin Tablo 1’de verilen yedinci örnekte ise ‘herkesin istediği gibi’ öbeği ortak bilgiye işaret edecek biçimde bir işlevsel kullanımına sahiptir. ‘Herkesin istediği gibi’ ifadesi söylem düzeyinde bu işlevi yerine getirirken bu ifade söylemden çıkarıldığında ifadenin anlamsal ve sözdizimsel bütünlüğünde herhangi bir bozulma meydana gelmemektedir. Bu söz öbeği söylem belirleyicileri ayırt edici ölçütlerden bir tanesi olan tek bir işlevi yerine getirme ölçütünü de karşılayacak biçimde söylem düzeyinde sadece ortak bilgiye işaret etme işlevini yerine getirmektedir.

Verilen örnekte konuşmacı ‘herkesin istediği gibi’ söz öbeği ile bir çalışma ortamından herkesin beklentisi olabilecek düzgün bir maaş, uygun çalışma saatleri, temiz bir ortam, kültürlü iş arkadaşları gibi özelliklere gönderme yapmaktadır.

Bulgular

Bu çalışmada elde edilen verilerin istatistiksel analizinde SPSS 21.0 programı kullanılmıştır ve %95 güven düzeyinde çalışılmıştır. Yapılan Shapiro-Wilks normallik testine göre verilerin normal dağılım göstermediği tespit edildiğinden analizlerde parametrik olmayan test tekniklerinden Mann-Whitney Testi kullanılmıştır. Çalışmanın bu bölümünde, eğitim düzeyi farklı iki gruptaki katılımcıların hazırlıklı ve hazırlıksız konuşma durumlarında ‘gibi’ sözcüğünün genel kullanım sıklığına ilişkin incelemeler Tablo 2’de sunulmuştur. ‘Gibi’ sözcüğünün bir söylem belirleyici olarak işlevsel kullanımlarına ilişkin istatistiksel incelemeler ise Tablo 3’de görüldüğü gibidir.

Tablo 2. Eğitim düzeyi değişkenine göre ‘gibi’ nin kullanım sıklığı

	Eğitim						U	p
	İlkokul/Ortaokul Mezunu			Lisans/Lisansüstü Mezunu				
	Ort	ss	Medyan	Ort	ss	Medyan		
Hazırlıklı Konuşma Durumu	1,54	1,84	1,00	3,46	2,74	3,00	211,500	,003*
Hazırlıksız Konuşma Durumu	1,43	1,48	1,00	4,18	3,26	3,00	158,000	,000*

*p<0,05

Eğitim düzeyi değişkenine göre ‘gibi’ söylem belirleyicisinin kullanım sıklığına ilişkin yapılan Mann-Whitney Testi sonuçlarına göre eğitim düzeyi yüksek olan katılımcılar (lisans/lisansüstü mezunları) hem hazırlıklı hem de hazırlıksız konuşma durumlarında ‘gibi’ sözcüğünü eğitim düzeyi daha düşük olan katılımcılara kıyasla (ilk/ortaokul mezunları) daha sıklıkla kullanmaktadırlar (p<0,05).

Tablo 3. Eğitim düzeyi değişkenine göre söylem belirleyici ‘gibi’ nin işlevsel kullanımları

	Eğitim						U	p
	İlkokul/Ortaokul Mezunları			Lisans/Lisansüstü Mezunları				
	Ort	ss	Medyan	Ort	ss	Medyan		
Hazırlıklı Konuşma Durumu								
Vurgu	,21	,42	0,00	,46	1,07	0,00	369,000	,609
Yaklaşıklık	,00	,00	0,00	,00	0,00	0,00	392,000	1,000
Açıklama	,36	,62	0,00	1,25	1,17	1,00	201,000	,001*
Aktarma	,00	,00	0,00	,11	0,31	0,00	350,000	,078
Şüphe	,00	,00	0,00	,04	0,19	0,00	378,000	,317
Boşluk Doldurma	,00	,00	0,00	,11	0,42	0,00	364,000	,154
Ortak Bilgi	,04	,19	0,00	,25	0,59	0,00	335,000	,082
Hazırlıksız Konuşma Durumu								
Vurgu	,36	,68	0,00	,64	0,99	0,00	337,000	,281
Yaklaşıklık	,00	,00	0,00	,18	0,48	0,00	336,000	,040*
Açıklama	,36	,62	0,00	,89	0,99	1,00	269,000	,023*
Aktarma	,04	,19	0,00	,00	0,00	0,00	378,000	,317
Şüphe	,00	,00	0,00	,11	0,42	0,00	364,000	,154
Boşluk	,11	,31	0,00	,00	0,00	0,00	350,000	,078
Ortak Bilgi	,11	,42	0,00	,25	0,52	0,00	338,000	,145

*p<0,05

Eğitim düzeyi değişkeni bağlamında söylem belirleyici ‘gibi’ nin işlevsel kullanımlarına ilişkin yapılan Mann-Whitney Testi sonuçlarına göre; hazırlıklı konuşma durumunda eğitim düzeyi farklı olan gruplar arasında ‘gibi’ söylem belirleyicisinin açıklama yapma/ örnekleme veya açıklama/örnek isteme işlevinin kullanım sıklığı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Buna göre lisans/lisansüstü mezunu katılımcıların ortalaması ilk/ortaokul mezunu katılımcılara kıyasla daha büyüktür.

Hazırlıksız konuşma durumunda ise, eğitim düzeyi farklı olan gruplar arasında ‘gibi’ nin açıklama yapma/ örnekleme veya açıklama/örnek isteme ve yaklaşık bir sayı veya miktar belirtme işlevinin kullanım sıklığı açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Buna göre; yine eğitim seviyesi daha yüksek olan katılımcıların (lisans/lisansüstü mezunları) ortalaması eğitim düzeyi daha düşük olan katılımcılara kıyasla (ilk/ortaokul mezunu) daha büyüktür.

Tartışma ve Sonuç

Söylem belirleyiciler bazı araştırmacılar tarafından sözcüksel anlamı olmayan veya konuşma esnasındaki planlama zorluklarına işaret eden boşluk doldurucu yapılar olarak da değerlendirilebilmektedir (Brinton, 1996; Erman, 1986; Östman, 1982; Andersen, 2001). Ancak araştırmacıların pek çoğu söylem belirleyicilerin söylem düzeyinde çok farklı işlevleri yerine getiren ve edimbilimsel anlamı olan yapılar olduğu konusunda hemfikirdirler (Dailey-O’Cain 2000; Meehan 1991; Müller, 2005; Schiffrin, 1987; Schoroup, 1983). ‘Gibi’ sözcüğünün ifadede dilbilgisel bir işlev yerine getirmek için dilbilgisel bir birim olarak mı yoksa söylem düzeyinde işlevleri olan bir söylem belirleyici olarak mı kullanıldığını ayırt etmek zaman zaman zorluklar yaratabilmektedir. Bu çalışmada araştırmanın ‘3. 2. Veri Toplama ve Veri Analizi’ bölümünde belirtilen ölçütler göz önünde bulundurularak bu ayırım yapılmaya çalışılmıştır. Ancak Andersen

(2001) ve Fuller (2003b) tarafından da vurgulandığı üzere bazı durumlarda ‘gibi’ sözcüğü ifadeden çıkarıldığında önermenin doğruluğu etkilenmektedir. Bu durum söylem belirleyicileri ayırt etmede kullanılan ölçütlere aykırılık teşkil etse de bu çalışmada zaman zaman duruma özgü değerlendirmeler yapılarak bu sorun giderilmeye çalışılmıştır.

Bu noktada ‘gibi’ sözcüğünün katılımcılar arasında söylem belirleyici olarak kullanımları ayırt edilmeden önce genel olarak kullanım sıklığına da bakılmasının anlamlı olacağı değerlendirilmiştir. Elde edilen veriler göz önünde bulundurulduğunda, eğitim düzeyi daha yüksek olan katılımcıların eğitim düzeyi daha düşük olan katılımcılara kıyasla ‘gibi’ sözcüğünü daha sıklıkla kullandıkları görülmüştür.

Bu türden bir farklılık ‘gibi’ söylem belirleyicisinin işlevsel kullanımlarında da gözlemlenmiştir. Mevcut çalışmanın bütüncesinde ‘gibi’ söylem belirleyicisinin, konuşma esnasında önceden verilen eski bir bilgiyi tekrarlama veya bu bilgiye vurgu yapma; yaklaşık bir sayı veya miktar belirtme; açıklama yapma/örnekleme veya açıklama/örnek isteme; konuşmacının kendisine veya bir başka birisine ait duygu ve düşünceleri aktarma; şüphe, belirsizlik veya kararsızlık belirtme; planlama esnasında sorun yaşanan durumlarda boşluk doldurma ve son olarak konuşmacı ve dinleyici arasında paylaşılan ortak bilgiye işaret etme olmak üzere toplamda yedi farklı işlevde kullanıldığı görülmüştür. Hazırlıklı konuşma durumunda, eğitim düzeyi yüksek katılımcıların ‘gibi’nin bu işlevlerinden birisi olan açıklama yapma/örnekleme veya açıklama/örnek isteme işlevini kullanım sıklığı ortalamaları ilk/ortaokul mezunu katılımcılarınkine kıyasla daha yüksektir. Hazırlıksız konuşma durumunda ise eğitim düzeyi yüksek katılımcıların yaklaşık bir sayı veya miktar belirtme işlevini ilk/ortaokul mezunu katılımcılara kıyasla daha sıklıkla kullandıkları görülmüştür.

Özetle söylemek gerekirse, bu çalışmada eğitim düzeyi yüksek katılımcıların ‘gibi’ sözcüğünü hem dilbilgisel bir birim olarak hem de bir söylem belirleyici olarak daha sıklıkla kullandıkları ve ‘gibi’ söylem belirleyicisinin bazı işlevlerini eğitim düzeyi daha düşük katılımcılara kıyasla daha fazla tercih ettikleri gözlemlenmiştir.

İlgili alanyazında eğitim düzeyi değişkeninin söylem belirleyicilerin kullanım sıklıklarına ve işlevsel kullanımlarına etkisine ilişkin olarak yapılmış sınırlı sayıdaki araştırma sonuçlarının çoğu istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa işaret etmemektedir (Beeching, 2007; Gabarró-López, 2020). Schlee (2004) ise eğitim düzeylerine göre lisans ve lisansüstü olarak ikiye ayırdığı öğrencilerle yaptığı araştırmasında ‘gibi’nin lisans öğrencileri tarafından lisansüstü öğrencilerine göre daha yaygın kullanıldığını ortaya koymuştur. Ancak Schlee’in (2004) araştırmasında mevcut araştırmanın aksine katılımcıların eğitim seviyelerinin birbirine oldukça yakın olduğu görülmektedir. Dolayısıyla mevcut çalışmada katılımcıların eğitim seviyeleri arasındaki farkın daha açık olmasının (ilk-ortaokul mezunu/ lisans-lisansüstü mezunu) bu değişkene ilişkin yapılan incelemelerde daha anlamlı sonuçlar elde edilmesine katkı sağladığı değerlendirilmektedir.

Daha önce de bahsedildiği üzere, bu çalışmada eğitim düzeyi yüksek gruba dahil katılımcıların tamamı lisans-lisansüstü mezunu olup yükseköğretim kurumunda eğitim vermekte olan eğiticilerden ve bu eğiticilerin de bir kısmı profesör ünvanına sahip katılımcılardan oluşmaktadır. Bu katılımcılar mesleklerinin bir özelliği olarak hazırlıklı ve hazırlıksız konuşma yapma tecrübesine sahip oldukları için çalışmanın yönteminin bu katılımcılar için yabancı olmadığını söylemek mümkündür. Bu grupta hem hazırlıklı hem de hazırlıksız konuşma durumunda ‘gibi’ söylem belirleyicisinin, açıklama yapma/örnekleme veya açıklama/örnek isteme işlevinde kullanımının ilk-ortaokul mezunu katılımcılara kıyasla daha yaygın olması anlamlıdır. Bu katılımcıların üniversite seviyesinde ders veren kişiler oldukları için anlattıkları karmaşık konuları daha anlaşılır kılmak ve kendilerini daha net ifade edebilmek için çeşitli stratejiler geliştirmiş olmaları ve bu stratejilerden bir tanesinin de bu çalışmadaki ‘gibi’ örneğinde olduğu gibi çeşitli söylem belirleyicilerin dinleyiciye iletilmesi hedeflenen mesajı daha anlaşılır hale getirebilmek amacıyla kullanılıyor olması da muhtemeldir.

‘Gibi’ sözcüğünün söylem belirleyici olarak eğitim düzeyi değişkeni bağlamında kullanımına ilişkin diğer önemli bir husus ise dile özgü farklılıklardır. Daha önce bu araştırmanın ‘Söylem Belirleyici Olarak ‘Gibi’’ bölümünde de bahsedildiği üzere, İngilizcede *gibi olmak* (be like) ifadesi bir söylem belirleyici olarak konuşmacının kendisinin veya bir başkasının duygu ve düşüncelerini aktarma işlevinde yenilikçi bir şekilde sıklıkla kullanılmaktadır. Hatta Ferrara& Bell (1995) bu işlevin daha çok eğitim seviyesi yüksek konuşmacılar tarafından geliştirildiğini belirtmektedir. Bu çalışmada ise ‘gibi’ söylem belirleyicisi aktarma işlevinde ‘dediği/söylediği gibi’ olarak kullanılmış ve bu kullanım örneğine sadece erkek katılımcılarda eğitim düzeyi

değişkeninden etkilenmeyecek şekilde oldukça sınırlı olarak rastlanmıştır. Dolayısıyla ‘gibi’ söylem belirleyicisinin belirli işlevleri gerçekleştirmek amacıyla kullanımlarında dile özgü farklılıklar gözlemlenmektedir. Türkçe konuşmada ‘gibi olmak’ söylem belirleyicisinin aktarma işlevinde kullanımının özellikle gençler arasında zaman zaman ‘filan/falan olmak’ ifadesi ile karşılanabildiği düşünülmektedir. Ancak mevcut bu çalışmada yer alan yaşları 33-78 arasında değişen 56 katılımcıdan hazırlıklı ve hazırlıksız olmak üzere iki farklı konuşma durumunda elde edilen verilerde bu türden bir kullanıma rastlanmamıştır. Bu hususta genç konuşmacılar üzerinde yapılacak bir çalışma konuya ilişkin bilgimizi zenginleştirme noktasında ve ‘gibi’ söylem belirleyicisinin yeni ortaya çıkan işlevsel kullanımlarına bağlı olarak gerçekleşmesi muhtemel dilbilgiselleşme süreçlerini daha iyi anlamamız bakımından olumlu katkılar sağlayacaktır.

Bu çalışma eğitim düzeyi gibi sosyodilbilimsel bir etkenin Türkçede söylem belirleyici üretimindeki etkisini ortaya koyan ilk çalışmalardan birisi olması yönüyle önemlidir. İleride bu konuda yapılacak daha geniş ölçekli çalışmalar bu çalışmada elde edilen sonuçların geçerliliğini artıracaktır. Çeşitli sosyodilbilimsel değişkenlerin söylem belirleyicilerin kullanım sıklıkları ve işlevsel kullanım tercihleri üzerinde özellikle farklı dillerle karşılaştırmalı olarak yapılacak ve anlık doğal konuşmaları da kapsayacak daha fazla sayıda çalışmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu çalışmada elde edilen veriler bu türden çalışmalar için temel teşkil edecektir.

Kaynakça

- Andersen, G. (1997). They gave us these yeah, and they like wanna see like how we talk and all that. The use of like and other pragmatic markers in London teenage speech. U. B. Kotsinas, A. B. Stenström ve A. M. Karlsson (Yay. haz.), *Ungdomsspråk i Norden* içinde (s. 82–95). Stockholm: MINS.
- Andersen, G. (2001). *Pragmatic markers and sociolinguistic variation: a relevance-theoretic approach to the language of adolescents*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Beeching, K. (2007). La co-variation des marqueurs discursifs bon, c'est-à-dire, enfin, hein, quand même, quoi et si vous voulez: une question d'identité? *Langue Française*, 154(2), 78–93.
- Blyth, C. Jr. vd. (1990). I'm like, “say what?!”: A new quotative in American oral narrative. *American Speech*, 65, 215–227.
- Brinton, L. J. (1996). *Pragmatic markers in English*. Berlin and New York: Mouton De Gruyter.
- Bu, J. (2013). A study of the acquisition of discourse markers by Chinese learners of English. *International Journal of English Studies*, 13(1), 29–50.
- Coşar, A. M. (2016). Türkçede -miş gibi yapmak: -sın eki. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 5(3), 1216–1224.
- Dailey-O’Cain, J. (2000). The sociolinguistic distribution of and attitudes toward focuser like and quotative like. *Journal of Sociolinguistics*, 4(1), 60–80.
- Dalkılıç, L. Ç. (2015). Kültürbilim çerçevesinde Rus dilinde 'gibi' bağlacı ile yapılan benzetmeler ve deyimlerin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 55(1), 343–362.
- Dines, E. R. (1980). Variation in discourse -- 'and stuff like that'. *Language in Society*, 9, 13–31.
- Diskin, C. (2017). The use of the discourse-pragmatic marker ‘like’ by native and non-native speakers of English in Ireland. *Journal of Pragmatics*, 120, 144–157.
- Duman, M.A. (2019). Gibi edatının tahkiyeli üslupta kullanımı çevresinde Paul Henle’nin metafor anlayışının tahlili. *Kuram ve Uygulamada Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(1): 1–23.
- Erman, B. (1986). Some Pragmatic Expressions in English Conversation G. Tottie ve I. Bäcklund (Yay. haz.), *English in Speech and Writing: A Symposium. Acta Universitatis Upsaliensis. Studia Anglistica Upsaliensia 60* içinde (s. 131-147). Stockholm: Almqvist & Wiksell International.
- Ferrara, K. ve Bell, B. (1995). Sociolinguistic variation and discourse function of constructed dialogue introducers: the case of be + like. *American Speech*, 70(3), 265–290.
- Fraser, B. (1988). Types of English discourse markers. *Acta Linguistica Hungarica*, 38(1-4), 19–33.
- Fuller, J. M. (2003a). The influence of speaker roles on discourse marker use. *Journal of Pragmatics*, 35, 23–45.
- Fuller, J. M. (2003b). Use of discourse marker like in interviews. *Journal of Sociolinguistics*, 7(3), 365–377.
- Gabarró-Lopez, S. (2020). Are discourse markers related to age and educational background? A comparative account between two sign languages. *Journal of Pragmatics*, 156, 68–82.
- Göz, İ. (2003). *Yazılı Türkçenin kelime sıklığı sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Güncel Türkçe Sözlük. Erişim Adresi: http://www.tdk.org.tr/index.php?option=com_gts&view=gts

- Gündoğdu, A. E. (2019). Türkçede dilbilgisel birliktelik görünümünün betimlenmesi: “Gibi” ilgeci üzerine derlem temelli bir uygulama. *Dil Eğitimi ve Araştırmaları Dergisi*, 5(1), 1–11.
- Hacıeminoğlu, N. (1992). *Türk dilinde edatlar*. İstanbul: MEB Yayınları.
- Helt, M. E ve Foster-Cohen Susan H. (1996). A relevance theoretic approach to older children’s use of discourse markers. A. Stringfellow, D. Cahana-Amitay, E. Hughes, ve A. Zukowski (Yay. haz.), *Proceedings of the 20th Annual Boston University Conference on Language Development* içinde (s. 308–317). Somerville, MA: Cascadilla Press.
- Hirik, S. (2017). Gibi biçimbiriminin işlevsel dil bilgisi bakımından çok işlevli görünümü. *Karadeniz Araştırmaları*, 53, 205–222.
- Jucker, A. H. ve Smith, S. W. (1998). And people just you know like ‘wow’: Discourse markers as negotiating strategies. A. H. Jucker ve Y. Ziv (Yay. haz.), *Discourse markers: description and theory* içinde (s. 171–202). Amsterdam: John Benjamins.
- Jucker, A. H. ve Ziv, Y. (1998). Discourse markers: Introduction. A. H. Jucker ve Y. Ziv (Yay. haz.), *Discourse markers: description and theory* içinde (s. 1–13). Amsterdam: John Benjamins.
- Macaulay, R. (2002). You know, it depends. *Journal of Pragmatics*, 34, 749–767.
- Meehan, T. (1991). It’s like, ‘what’s happening in the evolution of like?’: A theory of grammaticalization. *Kansas Working Papers in Linguistics*, 16, 37–51.
- Mersin Üniversitesi Türkçe Ulusal Derlemi. Erişim Adresi: <http://www.tnc.org.tr/index.php/tr/>
- Müller, S. (2005). *Discourse markers in native and non-native English discourse*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Ölker, G. (2011). *Yazılı Türkçenin kelime sıklığı sözlüğü (1945-1950 arası)* (Yayınlanmamış doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, Konya.
- Östman, J.-O. (1982). The symbiotic relationship between pragmatic particles and impromptu speech. N. E. Enkvist (Yay. haz.), *Impromptu speech: A symposium* içinde (s. 147–177). Åbo: The Research Institute of the Åbo Åkademi Foundation.
- Özbek, N. (1998). Türkçede söylem belirleyicileri. *Dilbilim Araştırmaları Dergisi*, 9, 37–47.
- Polat, B. (2011). Investigating acquisition of discourse markers through a developmental learner corpus. *Journal of Pragmatics*, 43, 3745–3756.
- Povolná, R. (2008). Why are there so many labels for discourse markers? *Discourse and Interaction*, 1(1), 115–124.
- Romaine, S. ve Lange, D. (1991). The use of ‘like’ as a marker of reported speech and thought: a case of grammaticalization in progress. *American Speech*, 66: 227–279.
- Schiffrin, D. (1987). *Discourse Markers*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schleef, E. (2004). Gender, power, discipline, and context: on the sociolinguistic variation of okay, right, like, and you know in English academic discourse. *Texas Linguistic Forum*, 48, 177–186.
- Schourup, L. (1983). Common discourse particles in English conversation. *Ohio State Working Papers in Linguistics*, 28.
- Schourup, L. (1985). *Common discourse particles in English conversation*. New York: Garland.
- Sev, İ. G. (2012). Türkiye Türkçesinde gibi edatıyla kurulan benzetmeli anlatımlar. *Turkish Studies*, 7(4), 499–512.
- Streeck, J. (2002). Grammars, words, and embodied meanings: On the uses and evolution of so and like. *Journal of Communication*, Sept., 581–96.
- Stubbe, M. ve Holmes, J. (1995). You know, eh and other ‘exasperating expressions’: An analysis of social and stylistic variation in the use of pragmatic devices in a sample of New Zealand English. *Language & Communication*, 15(1), 63–88.
- Tagliamonte, S. ve Hudson, R. (1999). Be like et al. beyond America: The quotative system in British and Canadian youth. *Journal of Sociolinguistics*, 3, 147–172.
- Underhill, R. (1988). Like is like, focus. *American Speech*, 63, 234–246.
- van Schaaik, G. (1998). On the usage of gibi. L. Johanson (Yay. haz.), *The Mainz Meeting, Proceedings of the Seventh International Conference on Turkish Linguistics* içinde (s. 422–457). Wiesbaden: Harrassowitz.
- Woods, H. B. (1991). Social differentiation in Ottawa English. J. Cheshire (Yay. haz.), *English around the world* içinde (s. 134–149). Cambridge University Press, Cambridge.
- Yılmaz, E. (2004). A pragmatic analysis of Turkish discourse particles: Yani, işte and şey (Yayınlanmamış doktora tezi). METU, Ankara.
- Yılmaz, G. ve Schmid, M. S. (2012). L1 accessibility among Turkish-Dutch bilinguals. *Mental Lexicon*, 7(3), 249–274.